

Nr 33

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående tillämpningen på sjömän av bestämmelserna om obligatorisk yrkesskadeförsäkring.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 227 i första kammaren av herr *Geijer, Lennart*, och fru *Hultell* samt nr 283 i andra kammaren av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, "att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till sådan ändring i den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen att densamma generellt kommer att gälla under sjömäns fritid även under vistelse i land".

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sin hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen I: 227.

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt 3 § *yrkesskadeförsäkringslagen* är i princip varje arbetstagare i allmän eller enskild tjänst försäkrad för yrkesskada. Med yrkesskada förstås enligt 6 § första stycket bl. a. skada i följd av olycksfall i arbetet. Till sådant olycksfall hänförs enligt 6 § fjärde stycket även olycksfall vid färd till eller från arbetsstället, om färden föranledes av och står i nära samband med arbetsanställningen. På grund av reglerna i 11 § om samordning mellan den allmänna sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen utgår ersättning under de första 90 dagarna efter det skadan inträffade, enligt samma grunder som vid annan sjukdom, från de allmänna försäkringskassorna. Yrkesskadeförsäkringen äger rum i riksförsäkringsverket eller — under en övergångstid — i ömsesidigt socialförsäkringsbolag. Besvär över försäkringsinrättnings beslut prövas av försäkringsrådet och i sista instans av försäkringsdomstolen. Försäkringen finansieras genom arbetsgivaravgifter.

Yrkesskadeförsäkringen erbjuder i vissa hänseenden ett vidsträcktare skydd än annan socialförsäkring. Dels ger yrkesskadeförsäkringen ersättning i vissa situationer som inte täckes av sjukförsäkring och pensionering, dels utgår enligt yrkesskadeförsäkringen ersättning för vissa speciella kostnader som eljest inte ersättes, dels slutligen är vissa ersättningar högre inom yrkesskadeförsäkringen än motsvarande ersättningar inom annan socialförsäkring.

Vid behandlingen av proposition med förslag till yrkesskadeförsäkringslag hade *andra lagutskottet* att ta ställning till motionsyrkanden om utvidgning av försäkringen till att omfatta även olycksfall utom arbetet. I anslutning därtill anförde utskottet i sitt av riksdagen godkända *utlåtande nr 22 år 1954 bl. a.*

Att — — — utvidga den obligatoriska försäkringen till att omfatta jämväl olycksfall utom arbetet för att på så sätt komma ifrån gränsdragningsvårigheterna bör enligt utskottets mening inte komma i fråga. En sådan åtgärd skulle nämligen innebära ett avsteg från den grundläggande princip, på vilken lagstiftningen bygger, nämligen att den obligatoriska, av arbetsgivaren helt bekostade försäkringen endast skall avse skador, som härrör från arbetet.

Skäl kan onekligen anföras till stöd för uppfattningen, att sjömän under uppehåll i främmande hamn bör vara försäkrade för olycksfall under idrottsövningar och vissa andra fritidssysselsättningar. Utskottet kan emellertid inte heller i detta avseende förorda regler, som skulle innebära ett eftergivande av kravet på orsakssamband mellan inträffade olycksfall och vederbörandes arbete. Frågan om försäkringsskydd mot olycksfall under fritidssysselsättningar bör därför enligt utskottets mening för sjömannens del liksom för andra gruppers vidkommande lösas på frivillighetens väg. Vad nu anförts innebär givetvis inte, att olycksfall, som drabbar sjömän under fritidssysselsättning, under alla förhållanden är undantagna från den obligatoriska försäkringen. Omständigheterna i det enskilda fallet kan nämligen vara sådana, att erforderligt orsakssamband måste anses föreligga mellan olycksfallet och arbetet, och om så är förhållandet bör ersättning på grund av den obligatoriska försäkringen givetvis utgå. Frågan härom torde få bedömas från fall till fall med beaktande av samtliga föreliggande omständigheter.

I enlighet med den grundsyn som kommit till uttryck i detta uttalande har ersättning utgivits vid åtskilliga olycksfall som drabbat sjömän under fotbollsmatcher eller annan fritidssysselsättning, som kommit till stånd genom arbetsgivarens försorg eller i arbetsgivarens regi eller som anordnats av svenska flottans välfärdsråd. Eftersom sjömän i allmänhet har sin bostad ombord å fartyget, är för dem mera sällan aktuell den situation, som i första hand avses med bestämmelsen om ersättning för s. k. färdolycksfall, nämligen olycksfall under färd mellan bostaden och arbetsplatsen. Ersättning har dock tillerkänts sjöman, som medan fartyget låg i hamn under frivakt besökt sitt å hamnorten belägna hem och skadats under färd mellan hemmet och fartyget. Som skäl för ersättningsrätt angav försäkringsrådet i detta fall att sjömannen under ledig tid vid fartygets uppehåll i hans hemhamn måste anses ha bostad i hemmet i land och att olycksfallet sålunda inträffat under färd från bostaden till arbetsplatsen samt att färden föranletts av och stått i omedelbart samband med arbetsanställningen.

I ett genom dom den 3 december 1964 avgjort mål hade *försäkringsdomstolen* att ta ställning till frågan om yrkesskadeförsäkringslagens tillämplighet beträffande olycksfall som drabbat en sjöman under vistelse i land. Klaganden, som var anställd på ett svenskt fartyg, hade under fartygets vistelse i utländsk hamn blivit påkörd och skadad av en främmande bilist, när han var på återväg

till fartyget efter vistelse i land under fritid. Olycksfallet hade inträffat 50 meter utanför hamnområdet. Klaganden hade hävdad uppfattningen, att olycksfallet fick anses ha skett under färd till arbetet. Försäkringsdomstolen fann ej skäl bifalla klagandens yrkande om ersättning från yrkesskadeförsäkringen.

En minoritet inom försäkringsdomstolen var av skiljaktig mening och anförde:

Såsom en allmän fordran för att ett olycksfall enligt lagen om yrkesskadeförsäkring skall anses berättiga till ersättning uppställs, att olycksfallet skall stå i orsakssammanhang med den verksamhet, i vilken den skadade var anställd. Kravet på samband med arbetet förutsättes emellertid inte skola ställas särskilt högt. Det fordras icke att arbetet i arbetsgivarens tjänst skall ha varit den närmaste eller huvudsakliga orsaken till skadan. När det gäller att avgöra om en skada har samband med försäkrads arbete har icke heller rättstillämpningen varit bunden av en snäv tolkning. En sådan tolkning kan icke heller föränlidas av lagens ordalydelse eller lagmotiven. Praktiskt taget varje händelse av angiven art, som inträffar på arbetsområdet, godtages som olycksfall i arbetet. Ersättning har i praxis sålunda medgivits för olycksfall under paus i arbetet eller på vägen från och till arbetet ävensom vid göromål, föränledda av det egentliga arbetet såsom omklädning och tvättning. I många fall har arbetsområdet vidare tagits ganska vidsträckt såsom vid jordbruk och skogsavverkning. Men även olycksfall utanför arbetsområdet har ej sällan kommit att betraktas som olycksfall i arbete. Härför förutsättes naturligen, att arbetaren är stadd i arbetsgivarens ärenden. Från äldre praxis må sålunda nämnas att olycksfall i arbete ansetts föreligga när en banvakt, som en söndag begivit sig till ett omkring 3 km från den egentliga arbetsplatsen beläget missionshus för att delta i ett där anordnat sammanträde av privat natur, på återfärden till den egentliga arbetsplatsen för att fullgöra tågpassning, påkörts och dödat av ett tåg. Anmärkas må särskilt att banvakten redan före den privata sammankomsten fullgjort den andra honom den dagen åliggande arbetsuppgiften att med dressin avpatrullera en viss järnvägssträcka.

Framhållas må vidare att om en arbetstagare utför arbete i arbetsgivarens intresse, kan enligt lagmotiven arbetet anses utfört för arbetsgivaren, även om arbetet icke utförts efter anmaning eller överenskommelse med arbetsgivaren. Uträttande av en enskild angelägenhet under tjänsteresa till lands har icke heller ansetts utesluta arbetstagaren från ersättning för därunder inträffat olycksfall. Sålunda har ersättning utgått till en kontorist, som vid affärsresa under tågs uppehåll vid station inköpte cigaretter för egen räkning och skadades vid uppstigande å tåget. I fråga särskilt om försäkringsskyddet för sjömän har från lagstiftarens sida förutsatts att icke ens olycksfall, som drabbade sjömän under idrottsutövning och vissa andra fritidssysselsättningar under alla förhållanden voro undantagna från yrkesskadeförsäkringen. Omständigheterna i det enskilda fallet kunde nämligen enligt nämnda lagutskott vara sådana, att erforderligt orsakssamband måste anses föreligga mellan olycksfallet och arbetet, och om så var förhållandet, borde enligt utskottets mening ersättning på grund av den obligatoriska försäkringen utgå. Redan innan tillkomsten av yrkesskadeförsäkringslagen, som föreskriver en uppmjukning i många hänseenden i förhållande till den praxis, med härfina distinktioner, som

hade utbildat sig vid tillämpningen av äldre lag (jfr första kammarens protokoll 1954: 16 sid. 108 ff. och andra kammarens protokoll 1954: 16 sid. 125 ff.), har sjöman, som medan fartyget ligger i hamn, under frivakt besöker sitt å hamnorten belägna hem, ansetts vara berättigad till ersättning för olycksfall under färderna mellan fartyget och hemmet. Beaktas må också att en sjöman mer än andra arbetstagare utsättes för olycksfall. På grund av arbetets natur kan han icke heller påräkna att ha sitt arbete bestämt begränsat till vissa av dygnets timmar. Och vare sig han är i arbete eller icke är han som regel hänvisad till att uppehålla sig på den ort fartyget fört honom. Övervägande skäl borde därför i och för sig tala för att en sjöman som regel skulle omfattas av försäkringen även under all landpermission. Vid bedömandet av omständigheterna i nu föreliggande mål behöves emellertid frågan om sjömans försäkringskydd mot olycksfall under fritidssysselsättning icke komma under något betraktande. Vad i målet förekommit ger i stället vid handen att huvudsyftet med klagandens tidiga återfärd till fartyget måste anses ha varit att uppnå arbetsplatsen för tillsyn av frysmaskineriet. Klaganden var den som närmast under maskinchefen hade utbildning att kunna handhava maskineriet. Han hade vidare av maskinchefen ombetts tillse kylmaskineriet. Med hänsyn till vad sålunda upptagits och vad i övrigt i målet förekommit måste därför klaganden anses ha varit stadd i arbetsgivarens ärende i följd varav olycksfallet är att betrakta som olycksfall i arbete enligt yrkesskadeförsäkringslagen. På grund härav finna vi rättvist att med ändring av riksförsäkringsverkets beslut och försäkringsrådets utslag visa målet åter till riksförsäkringsverket för ny behandling.

Till utveckling av sin mening anförde *försäkringsdomstolens majoritet*, efter en redogörelse för andra lagutskottets ovan refererade uttalande och för praxis, följande:

Beträffande det av minoriteten nämnda avgörandet rörande banvakten må framhållas, att olycksfallet inträffade då banvakten på trampdressin färdades på den honom för inspektion tilldelade bansträckan och således inom arbetsområdet.

Vad beträffar förevarande mål framgår av klagandens egna uppgifter att hans besök i land var föranlett enbart av privata skäl. Hans färdande i land (när han avlägsnade sig från fartyget, medan han vistades inne i staden och då han återvände till fartyget) var icke vid något tillfälle ett färdande i arbetsgivarens uppdrag eller eljest i dennes intresse. Återfärden kan likställas med en sjömans återvändande till fartyget för att tillträda sin vakt efter privat besök i land. Olycksfall i arbete enligt 6 § första stycket a) i yrkesskadeförsäkringslagen föreligger följaktligen icke. Olycksfallet skulle därför kunna medföra ersättningsrätt endast under förutsättning att fråga var om sådant färdolycksfall, som avses i 6 § fjärde stycket nämnda lag. Varken för sjöman eller andra yrkesgrupper med sin bostad å arbetsplatsen har sistnämnda bestämmelse ansetts tillämplig beträffande olycksfall, som inträffat under färd i enbart privat intresse från eller till bostaden—arbetsplatsen, även om färden skett omedelbart efter arbetstidens slut resp. omedelbart före dess början. Praxis på förevarande område synes oss stå i överensstämmelse med den uppfattning, som kommit till uttryck under förarbetena till lagstiftningen.

Slutligen må i detta sammanhang nämnas, att den år 1961 tillkallade yrkesskadautredningen har till uppgift att göra en översyn av lagstiftningen om yrkesskador. Det genom förevarande motioner aktualiserade spørsmålet omnämnes inte i utredningsdirektiven.

Utskottet

Enligt bestämmelser i yrkesskadeförsäkringslagen är i princip alla arbetstagare försäkrade för yrkesskada. Till sådan skada räknas bl. a. olycksfall i arbetet, liksom olycksfall vid färd till eller från arbetsstället, om färden förändes av och står i nära samband med arbetsanställningen.

I ett den 3 december 1964 avgjort mål hade försäkringsdomstolen att ta ställning till frågan om yrkesskadeförsäkringslagens tillämplighet beträffande olycksfall som drabbat en sjöman under vistelse i land. Den skadade, som var anställd på ett svenskt fartyg, hade under fartygets vistelse i utländsk hamn blivit påkörd av en bilist, när han var på återväg till fartyget efter att ha uppehållit sig i land under fritiden. Sjömannen hävdade att olycksfallet fick anses ha skett under färd till arbetet. Försäkringsdomstolens majoritet ogillade emellertid hans yrkande om ersättning från yrkesskadeförsäkring.

Med hänvisning till detta avgörande yrkas i förevarande motioner sådan lagändring att yrkesskadeförsäkringen generellt kommer att gälla under sjömäns fritid även vid vistelse i land.

Det av motionärerna åberopade rättsfallet visar enligt utskottets mening, att yrkesskadeförsäkringslagen i sin nuvarande utformning kan ge mindre tillfredsställande resultat i fråga om skador som drabbar sjömän. Orsaken härtill är synbarligen att lagen inte anpassats efter de speciella bostads- och arbetsförhållandena för denna yrkesgrupp. Vägande skäl kan anföras för att en sjöman som regel bör omfattas av försäkringen under all landpermission. Utan en närmare utredning är det dock inte möjligt att avgöra om det inte skulle leda för långt att i enlighet med motionärernas förslag utsträcka försäkringen till att i alla avseenden täcka sjömannens fritid. Hela frågan om yrkesskadeförsäkringens tillämplighet beträffande sjömän bör därför enligt utskottets mening utredas, och därvid får bl. a. gränsdragningsproblemen övervägas särskilt. Utredningen synes lämpligen kunna anförtros yrkesskadautredningen. Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

1) att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 227 och II: 283, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om utvidgning av yrkesskadeförsäkringens tillämpningsområde beträffande sjömän utredes; samt

2) att motionerna, i den mån de ej kan anses besvarade

genom vad utskottet ovan hemställt, inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 23 mars 1965

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand*, Axel Svensson, fru Carlqvist, fru Hamrin-Thorell, herrar Kaijser, Eric Carlsson*, Lennart Geijer* och Erik Filip Petersson;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Rimmerfors, fru Ekendahl, herrar Bengtsson i Varberg, Fredriksson, Edlund, Johansson i Skärstad och Carlsson i Göteborg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.